

Бярозы на мяжы: медытатыўная лірыка Максіма Танка і Роберта Фроста

На сённяшнім этапе развіцця сусветнай культуры, у кантэксце інтэграцыйных працэсаў, якія даволі часта выклікаюць негатыўныя з’явы ва ўзаемаадносінах народаў і краін, асаблівую актуальнасць набываюць не толькі спробы пошуку і захавання ў культурнай спадчыне ідэаэтичных асаблівасцей кожнай літаратуры, мовы, культуры, аднак і ўстанаўленне агульнасці сусветнага літаратурнага працэсу, пошук кагнітыўных і светапоглядных універсальных, наяўнасць якіх забяспечвае адзінства светаўспрымання прадстаўнікамі ўсіх краін, рэлігій, этнасаў і – як вынік – спрыяе ўсталяванню паразумення, умацаванню міру, згладжванню канфліктаў і варажасці.

Максім Танк, выдатны беларускі паэт і грамадскі дзеяч, зрабіў неацэнны ўнёсак ва ўмацаванне міру, праслаўленне стваральнай працы чалавека на роднай зямлі, ухваленне прыгажосці і багацця роднага краю. Вершы Максіма Танка не могуць перастаць быць актуальнымі, бо яны звяртаюць погляд чытача ў самае сэрца, прымушаюць задумацца над асноўнымі каштоўнасцямі жыцця, над сваім месцам у жыцці і значэнні кароткага імгнення нашага існавання на фоне вечнасці.

Медытатыўная лірыка Максіма Танка розных гадоў з’яўляецца выдатным прыкладам паэтычных разваг пра сэнс жыцця, прычым гэтыя вершы даволі часта пабудаваны на прыёме псіхалагічнага паралелізму, калі вобразы роднай прыроды, пейзажныя малюнкi становяцца стымулам для больш глыбокіх разважанняў. Вобразы шляху, дрэў, лісця – адны з найбольш часта выкарыстоўваемых у медытатыўнай лірыцы: *Ад дажджоў сівы гасцінец / і пясок набрак і спух, / толькі вецер ярка сініць / хмараў белых летны пух* (“Ад дажджоў сівы гасцінец”). *За шэрым схіленым парканам / скрыніць пясок сырых дарог, / спадае медны ліст каштанаў / на жоўтыя стоптаныя муроў* (“Лісце каштанаў”).

Аналіз вершаў Максіма Танка ў кантэксце сусветнай паэтычнай спадчыны мімаволі выклікае адчувальнае духоўнае адзінства і падабенства вобразаў з вобразамі паэзіі вядомага амерыканскага паэта Роберта Фроста (1874–1963). Нягледзячы на культурную адрознасць і велізарную геаграфічную адлегласць медытатыўная лірыка беларускага і амерыканскага паэтаў мае шмат агульных рыс і ключавых вобразаў. Паспрабуем прааналізаваць гэтыя вобразы ў супастаўляльным плане, адначасова ажыццяўляючы літаратурны пераклад некаторых радкоў разглядаемых твораў.

Вобраз шляху асэнсоўваецца ў катэгорыях выбару і магчымасці – немагчымасці перайначыць мінулае. Максім Танк піша: *Разаслаўся гасцінец, / Паплыў на узгорках / З прытокамі польных дарог, / З прытокамі сцежак, / Ды тропай глухіх і нізінных, / Пралёгшых праз папараць, верас, / Праз чартапалох. ... Дарога, дарога! / Чым заваражыла мяне ты: / Вятрамі, начлегамі, / Песняй ці далечынёй...* (“Дарога”). Канцэптуальная метафара “дарога – жыццё” рэалізуецца ў шэрагу вобразаў Роберта Фроста: *Two roads diverged in a yellow wood, / And sorry I could not travel both. ... I shall be telling this with a sigh / Somewhere ages and ages hence: / Two roads diverged in a wood, and I – / I took the one less traveled by / And that has made all the difference* (“The Road Not Taken”). Пераклад (тут і далей – пераклад В.Ю. Шыманскай): *Праз лес пажоўклы сцежкі дзве вялі, / Шкада, што выбраць мог я толькі раз. ... Гады прайдуць, і сумны успамін / Кране душу травы сухой асцём. / Я выбраў тую з восеньскіх сцяжын, / Дзе менш слядоў – / І выбар вызначыў жыццё.*

Вобразы дрэў – архетыпічныя для любой культуры – займаюць важнае месца ў сімволіцы медытатыўнай лірыкі. Цікава, што вобраз бярозы па-рознаму пераасэнсоўваецца паэтамі. З аднаго боку, абодва бачаць у бярозе сімвал повязі пакаленняў, мінулага, сучаснага і будучага, з другога боку, для Максіма Танка бяроза – сімвал смутку, напамін пра магільны курган, заклік да пакаяння і самаахвяравання: *За частаколам ціха што так / расой ты плачаш на пясок? / Мы прыняслі вядро і лотак, / каб малады твой выпіць сок* (“Бярозе”).

Для Роберта Фроста бяроза – нібыта ўяўны мост, які не толькі злучае мінулае з сучасным, аднак і можа вярнуць сталага чалавека ў маленства, падараваць яму лёгкія дзіцячыя эмоцыі, радасць новых дасягненняў, сустрэчу з небам: *When I see birches bend to left and right / Across the lines of straighter darker trees, / I like to think some boy's been swinging them* (“Birches”). Пераклад: *Калі я бачу гнуткія бярозы / На ўзлеску сярод статных дрэў прамых, / Здаецца мне: хлапчук светлавалосы / На іх качаўся, бы на гушкалках якіх.*

Аўтар успамінае, што сам хлапчуком любіў узбірацца па бярозе ўгару, пакуль яна, схіліўшыся, не вяртала яго назад: *So was I once myself a swinger of birches. / And so I dream of going back to be.* Пераклад: *І я хлапцом любіў пагушкацца на дрэвах. / Як жа мне хочацца імгненняў тых глыбінчых!* І далей: *Earth's the right place for love: / I don't know where it's likely to go better. / I'd like to go by climbing a birch tree / And climb black branches up a snow-white trunk / Toward heaven, till the tree could bear no more, / But dipped its top and set me down again.* Пераклад: *Зямля мая, прытулак для кахання! / Дзе легшы вец, дзе лепшы час ці лёс? / Хачу ў бярэзнік рушыць на світанні / І па бялюткім снезе сонечных бяроз / Узбірацца ўвысь – да воблака, да неба, / Пакуль мяне трымае гнуткі ствол, / Каб праз імгненне апусціцца зноў на глебу, / На чысты, лісцем высцелены дол.*

У разглядаемым архетыпічным фрэйме знаходзіцца і вобраз лісця як сімвал успамінаў, мінулага, страчанага і спазнанага ў жыцці: *За шэрым схіленым парканам / скрыніць пясок сырых дарог, / спадае медны ліст каштанаў / на жоўтыя стоптаны мурога. / Ідзеш, яго рукамі ловіш, – злавіўшы пусціш, хай ляціць, – / зноў не шумець яму ў дуброве, / вясенніх шолахаў не піць* (“Лісце каштанаў”). У вершы Максіма Танка адчуваецца сум па мінулым, усведамленне бягучасці жыцця, мімалётнасць яго імгненняў на фоне вечнасці.

Падобныя вобразы і абсалютна сугучны меланхалічны настрой – у вершы “Кастрычнік” Роберта Фроста: *O hushed October morning mild, / Thy leaves have ripened to the fall; / Tomorrow's wind, if it be wild, / Should waste them all* (“October”) Пераклад: *Кастрычнік лісце прыбярэ / Ва ўбор чырвоны да пары. / А заўтра ўзбудзяцца вятры – / Спадзе ўбор.*

Як паказвае супастаўляльны аналіз медытатыўнай лірыкі Максіма Танка і Роберта Фроста, у спосабах метафарычнай рэпрэзентацыі жыцця, бачанні сябе ў свеце, адчуванні повязі пакаленняў двух паэтаў – беларускага і амерыканскага – вельмі шмат агульнага. Зробленыя высновы не толькі спрыяюць выяўленню светапоглядных універсальных у сусветнай літаратуры, але і маюць практычны выхад: пры перакладзе паэзіі Максіма Танка на англійскую мову перакладчык можа больш падрабязна пазнаёміцца з паэзіяй Роберта Фроста, якая дапаможа выбраць найбольш

рэlevantных вобразаў-сімвалаў і стылістычных сродкаў для максімальна дакладнай перадачы камунікатыўна-эстэтычнай задумы аўтара.

Як вядома, абодва паэты – Максім Танк і Роберт Фрост – за сваю плённую творчасць і грамадска-сацыяльную дзейнасць былі адзначаны прысваеннем прэмій і званняў, так, Роберт Фрост чатыры разы стаў лаўрэатам Пулітцэраўскай прэміі, Максім Танк – лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі СССР, Літаратурнай прэміі Янкі Купалы, Літаратурнай прэміі імя А. Фадзеева і інш. Для беларусаў, амерыканцаў і ўсіх, хто цікавіцца паэзіяй, надзвычай важна ўшаноўваць памяць аб выдатных паэтах, зноў і зноў звяртацца да іх творчасці, усведамляць адзінства сусветнага літаратурнага працэсу і светапоглядную аднасьць прадстаўнікоў розных нацый.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ